

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Автором визначено соціально-педагогічні умови, що сприяють розвитку лідерського потенціалу дітей та молоді. Ефективність соціально-педагогічних умов розвитку лідерського потенціалу: орієнтація цінностей лідерства в особистісно-орієнтованому середовищі, впровадження тренінгової програми з розвитку лідерства, стимулювання дітей та молоді до різних видів суспільно корисної діяльності на формувальному етапі дослідження підтверджує доцільність впровадження експериментальної технології формування лідерського потенціалу дітей та молоді в умовах оздоровлення та відпочинку.

У ХХІ ст. головною цінністю є людина, котра займає активну життєву позицію, готова до участі в суспільно-важливих викликах в суспільстві, і є лідером свого власного життя. Саме тому важливо, що відбувається процес оновлення змісту навчально-виховного процесу, тобто стає потреба у впровадженні особистісно-орієнтованої парадигми навчання і виховання дітей та молоді. Такий підхід передбачає врахування потреб кожної особистості, де вона виступає як активний суб'єкт освітньої діяльності.

На думку І.Д. Бега, *особистісно орієнтоване виховання* – виховання методологічного типу, яке для свого обґрунтування звертається до всього універсалу соціально-гуманітарних наук і спирається на фундаментальні філософські, психологічні ідеї про людину, про виховання і процеси її індивідуально-особистісного розвитку, про виховання як ціннісно породжувальний процес. Методологія особистісно орієнтованого підходу ґрунтується на сукупній реалізації і взаємному доповненні множини сучасних парадигмальних підходів. Її особливості полягають у тому, що вона: орієнтує на людину (дитину) як головну цінність і мету виховання (аксіологічний підхід); підтримує і розвиває суб'єктні властивості й індивідуальність дитини (особистісний підхід); породжує у дітей та молоді особистісні смисли навчання та життя, вводить їх у світ культури (культурологічний підхід); пробуджує творчий потенціал особистості (діяльнісний підхід); стимулює дітей та молодь до самостійного вирішення власних життєвих проблем у нестабільному, невизначеному соціумі (синергетичний підхід) [1].

Наукова площина аналізу проблеми розвитку лідерства доводить, що лідером стає людина, яка наділена лідерськими якостями, що може реалізовуватися у відповідних ситуаціях, але в науково методичній літературі в достатній мірі не розроблені технології формування лідерських якостей та потенціалу у виховному процесі. Отже, проблема формування лідерських якостей дітей та молоді у виховному процесі набуває своєї актуальності [6]. Розвиваючи свій лідерський потенціал, діти та молодь мають можливість самостійно приймати рішення, нести відповідальність, висувати та реалізовувати соціальні ініціативи. Адже, лідер третього тисячоліття – це той хто вільно приймає рішення та бере на себе відповідальність, проявляє якості лідера, включаючи природний талант мотивації та переконання свого оточення, має здібності до запобігання різним конфліктам. Виховання сучасного лідера є умовою підготовки молодого покоління до управління власним життям і зміцненню Української держави.

Незважаючи на те, що інтерес вітчизняних науковців та управлінців до лідерства та лідерського потенціалу дітей та молоді досить високий, немає єдиного універсального підходу до визначення цих понять. Їх тлумачення багато в чому залежить від сфери діяльності дослідника [3].

Наприклад, дослідниця Д. Бибик стверджує, що ціннісні орієнтації студентської спільноти в цілому відповідають характеру майбутньої професійної діяльності та особливостям соціальної роботи, свідчать про бажання бути лідерами своєї справи та плідно співпрацювати з благодійними та громадськими організаціями задля вирішення суспільних проблем. Саме завдяки урахуванню ціннісних орієнтацій здійснилася реалізація тренінгової програми студентів, які підготовлені до практичної роботи з різними категоріями дітей, а саме дітьми з сімей вимушених переселенців в умовах неформальної освіти і це є підтвердженням доцільності впровадження експериментальної технології формування лідерського потенціалу дітей та молоді в умовах оздоровлення та відпочинку[2].

Під поняттям «лідерського потенціалу» розуміється сукупність

лідерських якостей дітей та молоді, на основі яких формується їх здатність генерувати нові знання і ідеї з метою використання їх у вирішенні соціальних проблем. Рівень лідерського потенціалу дітей та молоді визначається ступенем розвитку його індивідуальної (здібності, особистісні риси, цінності) та універсальної (досвід, навички, стилі лідерства) складових.

Розвиток лідерства має реалізовуватися за схемою: особистісне лідерство, соціальне лідерство та стале лідерство. Водночас, зміна пріоритетів у нашому суспільстві вимагає від сучасної освіти інноваційного, новаторського, соціально-педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу, який ґрунтується на принципах особистісно орієнтованої взаємодії. Головне не лише мати глибокі знання, але й успішно застосовувати інноваційні технології для того, щоб навчитись жити самому та бути взірцем для майбутнього покоління. Адже, наше сучасне суспільство вимагає сильну духом особистість зі значним лідерським потенціалом, яка б змогла легко проявити себе в нашому суспільстві та адаптуватись до будь-яких умов.

Отже, визначення соціально-педагогічних умов та характеристики шляхів їх реалізації, Т.І. Коленіченко трактує як сукупність певних обставин, які створюються в соціальному середовищі та сприяють позитивному пристосувальному процесу [5, с. 55]. Під соціально-педагогічними умовами ми розуміємо сукупність спеціально створених, педагогічно-керованих факторів, соціальних обставин, що створюють середовище у якому успішно розвивається лідерський потенціал [4].

Особистісно-орієнтована модель навчання включає в себе: створення умов для лідерства, саморозвитку та самореалізації; це виникнення вмінь та прагнень завжди бути необхідним, корисним своїй країні. Потрібно завжди мотивувати молоду людину, проявляти інтерес щодо його точки зору.

Отже, *головна мета* – це навчання й виховання саме такої особистості з лідерським потенціалом. Ми виходили з того, що *планування й організація* навчально-виховного процесу тільки тоді визнаються якісними, якщо предметом впливу є не діти та студенти, а виховна та навчальна діяльність і

відносини, ресурси виховної та навчальної системи. *Виховний та навчальний процес* матиме високі якісні характеристики в тому випадку, якщо він здатний „включати” механізми особистісного розвитку дітей та молоді, сприяти розвитку його лідерських якостей. *Виховне та навчальне середовище* може бути визнане якісним, якщо воно здатне адаптуватися до потреб, нахилів, інтересів кожної молодої особистості. *Результати виховання та навчання* визнаються якісними в тому випадку, якщо під впливом навчально-виховного процесу молода особа знайшла й удосконалила такі ознаки, які свідчать про високий рівень його лідерського потенціалу.

Успішний розвиток лідерського потенціалу дітей та молоді забезпечується наступною сукупністю соціально-педагогічних умов для максимального розкриття потенційних лідерських можливостей, стимулює особу до особистісно-розвиваючої діяльності: (табл. 1.)

Таблиця 1.

Соціально-педагогічні умови розвитку лідерського потенціалу дітей та молоді

№ п\п	Діти (вимушені переселенці, з складних життєвих обставин)	Молодь (студенти спеціальності «Соціальна робота»)
1	2	3
1.	Врачування особливостей психологічного стану дітей та орієнтація дітей на смисложиттєві цінності в нових соціально-економічних умовах суспільства	Створення ціннісного середовища для студентської спільноти з високим рівнем розвитку в умовах професійної підготовки
	Впровадження в тренінговий процес особистісно-зорієнтованої методики виховання	Впровадження тренінгової програми розвитку лідерського потенціалу студентської спільноти на базі Школи Social лідерства - Student
	Сприяння набуттю дітьми позитивного досвіду розв'язання життєвих складних ситуацій	Стимулювання студентів до активної, суспільно корисної діяльності
2.	Організація соціальної діяльності дітей в створеному розвивальному середовищі, що ініціює профілактику подолання споживчої позиції та їх самостійного розв'язання власних проблем	Застосування різних інтернет платформ для проходження онлайн курсів, що дозволяє виявляти наявність лідерських якостей, здібностей у студентів, управляти їх активною залученістю до професійного зростання
3.	Стимулювання та організація активності дітей у межах літніх оздоровчих таборів	Активна діяльність студентів в Школі Social лідерства - Student
4.	Систематичне залучення дітей до	Постійна мотивація залучення

1	2	3
	лідерських заходів	студентської спільноти до волонтерських та лідерських заходів
5.	Впровадження ігрової та розвивальної діяльності під час оздоровлення та активного дозвілля	Впровадження різних онлайн курсів особистого зростання; введення менторства; розвиток студентського лідерського руху

Вищевказані соціально-педагогічні умови забезпечують ефективну оптимізацію соціальної активності. Для цього доцільно розробити тренінгові програми щодо розвитку позитивних лідерських якостей: проактивності, лідерської компетентності, чесності, відкритості, цілеспрямованості, відповідальності, самоорганізованості, прагнення до самовдосконалення і саморозвитку та ін. Адже лідерські якості включають у себе повсякденну лідерську культуру.

Окреслені умови реалізовані на засадах цілісності та системності – взаємовпливу, взаємодоповнення та взаєморозвитку. Адже, очевидним є руйнування старих стереотипів – одне з найвідповідальніших завдань підготовки молоді нового типу.

Тому, визначені соціально-педагогічні умови розвитку лідерського потенціалу **розуміємо як** сукупність обставин, створених у виховному та розвивальному середовищі, за яких діти та молодь вступають у взаємодію, що сприяє засвоєнню ними досвіду соціальних взаємин і позитивно впливає на формування її лідерського потенціалу.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості. У двох книгах. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 278 с.
2. Бирик Д. Специфіка підготовки студентів до впровадження тренінгових технологій з розвитку лідерства у дітей вимушених переселенців. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 2019. Вип. 23(1). С. 31-42. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2019_23\(1\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2019_23(1)_5).
3. Волківська Д. А. Соціально-педагогічні умови розвитку лідерського потенціалу студентського активу університету. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна, 2016. Вип. 26. С. 27-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkp_sp_2016_26_5
4. Калашникова С. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки управлінців-лідерів в умовах сучасних суспільних трансформацій : дис. доктора пед. наук : 13.00.06. Київ, 2011. 462 с.
5. Коленіченко Т. І. Методологія дослідження адаптації особистості в нових умовах

життєдіяльності. Соціальна безпека і гуманітарний захист в Україні на початку ХХІ століття : проблеми 34 теорії і практики : тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. Чернігів, 2009. С. 55-57.

6. Садохіна К. С. *Психолого-педагогічні умови формування лідерських якостей підлітків. Проблеми сучасної психології*, 2010. Вип. 9. С. 439–448.

Бойко А. Е., м. Київ

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ГУМАНІТАРНИЙ НАПРЯМ

В статті визначено роль та місце позашкільної освіти в контексті сучасних освітніх реформ, розкрито стан проблеми організації освітнього процесу в закладах позашкільного освіти у відповідності до сучасних вимог, визначено ключові цілі, організаційні та педагогічні пріоритети модернізації позашкільної освіти.

Перехід позашкільних закладів у новий якісний стан співпадає у часі з усвідомленням позашкільної освіти не тільки як надзвичайно актуального явища для подальшого вдосконалення освітнього простору України, але і як однієї зі складових педагогіки розвитку. Тому позашкільна освіта не може розглядатись як додаток до школи, цей вид освіти – самостійний, який ніколи ніякою школою замінений не буде, оскільки чим вище якісний рівень шкільної освіти, тим ширший стає спектр освітніх інтересів і запитів особистості, які сама загальноосвітня школа задовольнити не в змозі [1].

Сьогодні існують як позитивні, так і негативні тенденції розвитку позашкільної освіти в Україні. За даними Міністерства освіти і науки України, в системі освіти функціонує 1395 позашкільних навчальних закладів, які залучають більше, ніж 1,2 млн. Дітей, що становить 33,3% дітей шкільного віку. В останні роки розширення мережі центрів військово-патріотичного виховання стало позитивною тенденцією до сучасної соціальної ситуації. На жаль, за останній рік кількість клубів, груп та інших творчих об'єднань загалом зменшилась (на 4,649), в тому числі заклади позашкільної освіти за гуманітарним напрямом [1, с. 59].

Для визначення основних шляхів модернізації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти ми провели опитування вихователів (директорів, методистів, педагогів), які надали нам інформацію про їхнє ставлення до цієї